

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (septintoji kolegija) SPRENDIMAS

2022 m. gegužės 19 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Darbuotojai migrantai – Socialinė apsauga – Taikytini teisės aktai – Reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 – 14 straipsnio 2 dalies a punkto i ir ii papunkčiai – Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 – 11 straipsnio 5 dalis – 13 straipsnio 1 dalies a ir b punktai – Sąvoka „pagrindinė buvimo vieta“ – Orlaivių įgulos nariai – Darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartį dviejuose ar daugiau valstybių narių – Sąsajos kriterijai“

Byloje C-33/21

dėl *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis Teismas, Italija) 2020 m. gruodžio 21 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2021 m. sausio 18 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro (INAIL),

Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS)

prieš

Ryanair DAC

TEISINGUMO TEISMAS (septintoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas J. Passer, teisėjai F. Biltgen (pranešėjas) ir M. L. Arastey Sahún, generalinis advokatas J. Richard de la Tour,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro* (INAIL), atstovaujamo *avvocati* L. Frasca ir G. Catalano,
- *Istituto nazionale della previdenza sociale* (INPS), atstovaujamo *avvocati* A. Sgroi, L. Maritato, E. de Rose ir C. D'Aloisio,

* Proceso kalba: italų.

- *Ryanair DAC*, atstovaujamos *avvocato* S. Piras, *avocat* E. Vahida, *abogado* ir *Rechtsanwalt* S. Rating, *dikigoros* I.-G. Metaxas-Maranghidis ir *avvocata* S. Bargellini,
- Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocato dello Stato* G. Rocchitta,
- Airijos, atstovaujamos M. Browne, padedamos *Barrister-at-Law* E. Egan McGrath, J. Quaney ir T. Joyce,
- Europos Komisijos, atstovaujamos D. Martin ir D. Recchia,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, iš dalies pakeisto ir atnaujinto 1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 118/97 (OL L 28, 1997, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 3 t., p. 3), iš dalies pakeistu 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 631/2004 (OL L 100, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 10) (toliau – Reglamentas Nr. 1408/71), 14 straipsnio 2 dalies a punkto išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro* (INAIL) (Nacionalinis draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe institutas, Italija) ir *Istituto nazionale della previdenza sociale* (INPS) (Nacionalinis socialinio draudimo institutas, Italija) ginčus su *Ryanair DAC*, kurios buveinė yra Airijoje, dėl to, kad ji atsisakė šiuose institutuose apdrausti *Orio al Serio* (Bergamas, Italija) oro uoste dirbančius orlaivių įgulos narius.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Reglamentas Nr. 1408/71

- 3 Reglamentas Nr. 1408/71 buvo panaikintas ir pakeistas nuo 2010 m. gegužės 1 d. Kadangi pagrindinėse bylose nagrinėjami ginčai dėl socialinio draudimo įmokų nemokėjimo nuo 2006 m. birželio mėn. iki 2010 m. vasario mėn. ir draudimo įmokų nemokėjimo nuo 2008 m. sausio mėn. iki 2013 m. sausio mėn., jie gali patekti į Reglamento Nr. 1408/71 taikymo sritį. Šio reglamento II antraštinėje dalyje „Taikytinų teisės aktų nustatymas“ yra 13–17 straipsniai.

4 Šio reglamento 13 straipsnyje „Bendrosios taisyklės“ buvo numatyta:

„1. Laikantis 14c ir 14f straipsnių, asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, taikomi tik vienos valstybės narės teisės aktai. Tokie teisės aktai nustatomi remiantis šios antraštinės dalies nuostatomis.

2. Laikantis 14–17 straipsnių:

a) vienos valstybės narės teritorijoje pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui taikomi tos valstybės teisės aktai, net jeigu jis gyvena kitos valstybės narės teritorijoje arba įmonės, kurioje jis dirba, buveinė juridškai įregistruota ar veiklos vieta arba jį nusamdęs asmuo yra kitos valstybės narės teritorijoje;

<...>“

5 Šio reglamento 14 straipsnyje „Specialios taisyklės, taikomos pagal darbo sutartį mokamą darbą dirbantiems asmenims, išskyrus jūreivius“ buvo nustatyta:

„13 straipsnio 2 dalies a punktas taikomas laikantis šių išimčių ir sąlygų:

<...>

2. [Paprastai] [d]viejų ar daugiau valstybių narių teritorijoje pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui teisės aktai taikomi taip:

a) pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui, kuris yra darbuotojas sausumos, vandens ar oro transporto įmonės, kuri pagal nuomos sutartį, atlygintinai ar savo lėšų sąskaita teikia tarptautines transporto paslaugas veždama keleivius ar krovinius automobiliais [sausumos keliais], geležinkeliu, oro transportu ar vidaus vandens keliais ir kurios būstinė [buveinė] juridškai įregistruota ar veiklos vieta yra valstybės narės teritorijoje, galioja pastarosios valstybės teisės aktai su šiais apribojimais:

i) jeigu minėtoji įmonė turi filialą arba nuolatinę atstovybę valstybės narės teritorijoje, kitoje nei ta, kurios teritorijoje juridškai įregistruota jos būstinė [buveinė] ar yra veiklos vieta, tokiam filiale ar nuolatinėje atstovybėje pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui galioja teisės aktai tos valstybės narės, kurios teritorijoje yra tas filialas ar nuolatinė atstovybė;

ii) jeigu pagal darbo sutartį dirbantis asmuo pagrindinai [daugiausia] dirba valstybės narės teritorijoje, kurioje jis gyvena, jam galioja tos valstybės narės teisės aktai net jeigu įmonės, kurioje jis dirba, būstinė [buveinė] juridškai neįregistruota ar nėra veiklos vietos, filialo arba nuolatinės atstovybės toje teritorijoje.“

6 To paties reglamento 17 straipsnis „13–16 straipsnių išimtys“ buvo suformuluotas taip:

„Dvi ar daugiau valstybių narių, šių valstybių kompetentingos įstaigos ar valdžios institucijų paskirtos įstaigos bendru susitarimu gali nustatyti 13–16 straipsnių nuostatų išimtis atskiroms asmenų grupėms ar atskiriems asmenims.“

- 7 Reglamento Nr. 1408/71 IV antraštinėje dalyje „Darbuotojų migrantų socialinės apsaugos administracinė komisija“ esančio 80 straipsnio „Sudėtis ir darbo metodai“ 1 dalyje buvo numatyta:

Prie [Europos] Komisijos turi būti įsteigta Darbuotojų migrantų socialinės apsaugos administracinė komisija (toliau – Administracinė komisija), sudaryta iš kiekvienos valstybės narės atstovų; kur reikia, jai padeda ekspertai patarėjai. Komisijos atstovas dalyvauja Administracinės komisijos posėdžiuose patarėjo teisėmis.“

- 8 Reglamento Nr. 1408/71 VI antraštinėje dalyje „Kitos nuostatos“ esančio 84a straipsnio „Įstaigų ir asmenų, kuriems taikomas šis reglamentas, tarpusavio santykiai“ 3 dalyje buvo nustatyta:

„Atsiradus šio reglamento aiškinimo ar taikymo sunkumams, dėl kurių kiltų grėsmė asmens, kuriam taikomas šis reglamentas, teisėms, kompetentingos valstybės arba atitinkamo asmens gyvenamosios vietos valstybės įstaiga kreipiasi į atitinkamos (-ų) valstybės (-ių) narės (-ių) įstaigą (-as). Jeigu per protingą laikotarpį sprendimo nerandama, atitinkamos valdžios institucijos gali kreiptis į Administracinę komisiją įsikišti.“

Reglamentas Nr. 883/2004

- 9 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 72) nuo 2010 m. gegužės 1 d. buvo panaikintas ir pakeistas Reglamentas Nr. 1408/71. Iki tos dienos Reglamentas Nr. 883/2004 buvo iš dalies pakeistas 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 988/2009 (OL L 284, 2009, p. 43) (toliau – Reglamentas Nr. 883/2004, iš dalies pakeistas 2009 m.). Taip pat jis buvo iš dalies pakeistas 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 465/2012 (OL L 149, 2012, p. 4) (toliau – Reglamentas Nr. 883/2004, iš dalies pakeistas 2012 m.), įsigaliojusių 2012 m. birželio 28 d. Šioje byloje taikomos abi Reglamento Nr. 883/2004 redakcijos, kiek byloje nagrinėjamas draudimo įmokų nemokėjimas laikotarpiu nuo 2008 m. sausio 25 d. iki 2013 m. sausio 25 d.

- 10 Reglamento Nr. 883/2004, iš dalies pakeisto 2012 m., 18b konstatuojamoji dalis suformuluota taip:

„1991 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 3922/91 dėl techninių reikalavimų ir administracinės tvarkos suderinimo civilinės aviacijos srityje [(OL L 373, 1991, p. 4; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 7 sk., 1 t., p. 348)] III priede skrydžio įgulos ir keleivių salono įgulos narių „pagrindinės buvimo vietos“ sąvoka apibrėžiama kaip operatoriaus paskirta vieta įgulos nariui, iš kurios įgulos narys įprastai pradeda ir kurioje baigia darbo laiką arba darbo laikų seką, bei kurioje esant įprastoms sąlygoms operatorius nėra atsakingas už atitinkamo įgulos nario apgyvendinimą. Siekiant sudaryti palankesnes sąlygas skrydžio įgulos ir keleivių salono įgulos nariams taikyti šio reglamento II antraštinę dalį, pagrįsta šią „pagrindinės buvimo vietos“ sąvoką naudoti kaip kriterijų nustatant skrydžio įgulos ir keleivių salono įgulos nariams taikytinus teisės aktus. Vis dėlto, skrydžio įgulos ir keleivių salono įgulos nariams taikytina teisė turėtų likti stabili, ir dėl „pagrindinės buvimo vietos“ principo taikymo taikytini teisės aktai neturėtų būti dažnai keičiami dėl pramonės darbo modelių ar sezoninių poreikių.“

- 11 Abiejų šių redakcijų Reglamento Nr. 883/2004 II antraštinėje dalyje „Taikytinų teisės aktų nustatymas“ yra jo 11–16 straipsniai. Šios antraštinės dalies nuostatos sutampa su Reglamento Nr. 1408/71 II antraštinės dalies nuostatomis.

12 Reglamento Nr. 883/2004, iš dalies pakeisto 2009 m., 11 straipsnyje yra keturios dalys; 1 ir 3 dalyse nustatyta:

„1. Asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, taikomi tik vienos valstybės narės teisės aktai. Tie teisės aktai taikomi remiantis šioje antraštinėje dalyje numatytais nuostatomis.

<...>

3. Laikantis 12–16 straipsnių nuostatų:

a) vienoje valstybėje narėje pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbantiems asmenims taikomi tos valstybės teisės aktai;

<...>“

13 Reglamentu Nr. 465/2012 šis 11 straipsnis papildytas 5 dalimi; joje numatyta, kad „[s]krydžio įgulos ir keleivių salono įgulos nario, teikiančio keleivių ar krovinių pervežimo oro transportu paslaugas, veikla laikoma vykdoma toje valstybėje narėje, kurioje yra jo pagrindinė buvimo vieta, kaip apibrėžta Reglamento (EEB) Nr. 3922/91 III priede.“

14 Abiejų redakcijų Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio „Darbas dviejose ar daugiau valstybių narių“ 1 dalies a punkte numatyta, kad paprastai dviejose ar daugiau valstybių narių pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui taikomi valstybės narės, kurioje jis gyvena, teisės aktai, jeigu didelę veiklos dalį jis vykdo toje valstybėje narėje. O šio 13 straipsnio 1 dalies b punkte numatyta, kad, jeigu šis asmuo didelę veiklos dalį vykdo ne toje valstybėje narėje, kurioje gyvena, jam taikomi valstybės narės, kurioje yra įmonės arba darbdavio registruota buveinė arba veiklos vieta, teisės aktai.

15 Abiejų redakcijų Reglamento Nr. 883/2004 16 straipsnio 1 dalies formuluotė yra identiška Reglamento Nr. 1408/71 17 straipsnio formuluotei.

16 Abiejų redakcijų šio reglamento 71 straipsnis ir 76 straipsnio 6 dalis iš esmės atitinka Reglamento Nr. 1408/71 80 straipsnį ir 84a straipsnio 3 dalį.

17 Šio reglamento 87 straipsnio 8 dalis suformuluota taip:

„Jeigu pagal šio reglamento nuostatas asmeniui taikomi valstybės narės, kitos nei nustatyta pagal Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 II antraštinę dalį, teisės aktai, tie teisės aktai jam ir toliau taikomi, jeigu atitinkama padėtis nepasikeičia, bet ne ilgiau kaip 10 metų nuo šio reglamento taikymo pradžios dienos, išskyrus atvejus kai atitinkamas asmuo paprašo jam taikyti pagal šio reglamento nuostatas taikytinus teisės aktus. Toks prašymas per tris mėnesius nuo šio reglamento taikymo pradžios dienos pateikiamas valstybės narės, kurios teisės aktai taikytini pagal šį reglamentą, kompetentingai įstaigai, jeigu atitinkamam asmeniui nuo šio reglamento taikymo pradžios dienos turi būti taikomi tos valstybės narės teisės aktai. Jeigu prašymas pateikiamas pasibaigus nurodytam terminui, taikomų teisės aktų pakeitimas atliekamas kito mėnesio pirmą dieną.“

Reglamentas (EEB) Nr. 574/72

- 18 1972 m. kovo 21 d. Tarybos reglamente (EEB) Nr. 574/72, nustatančiame Reglamento Nr. 1408/71 įgyvendinimo tvarką, iš dalies pakeistame ir atnaujintame Reglamentu Nr. 118/97 (OL L 28, 1997, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 3 t., p. 3), iš dalies pakeistu 2005 m. balandžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 647/2005 (OL L 117, 2005, p. 1) (toliau – Reglamentas Nr. 574/72), buvo įtvirtintas 12a straipsnis „Taisyklės, taikomos [Reglamento Nr. 1408/71] 14 straipsnio 2 ir 3 dalyse, 14a straipsnio 2–4 [punktuose] ir 14c straipsnyje nurodytiems asmenims, kurie paprastai dirba pagal darbo sutartį arba savarankiškai dviejų ar daugiau valstybių narių teritorijoje“; jo 1a dalyje buvo nustatyta:

„Jei pagal [Reglamento Nr. 1408/71] 14 straipsnio 2 [punkto] a [papunktį] asmeniui, kuris yra keliaujančio ar skraidančio personalo narys tarptautinėje transporto įmonėje, taikomi teisės aktai tos valstybės narės, kurios teritorijoje įsikūrusi registruota įmonės buveinė ar vykdoma veikla arba yra įsikūręs jį įdarbinantis filialas, ar nuolatinė atstovybė, arba kurioje jis gyvena ar daugiausiai dirba, tos valstybės narės kompetentingos valdžios institucijos paskirta įstaiga išduoda liudijimą, patvirtinanti, kad jam taikomi tos valstybės narės teisės aktai.“

Reglamentas (EB) Nr. 987/2009

- 19 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 987/2009, nustatančiu Reglamento Nr. 883/2004 įgyvendinimo tvarką (OL L 284, 2009, p. 1), buvo panaikintas ir nuo 2010 m. gegužės 1 d. pakeistas Reglamentas Nr. 574/72, iš dalies pakeistas ir atnaujintas Reglamentu Nr. 118/97, iš dalies pakeistu Reglamentu Nr. 647/2005.

- 20 Reglamento Nr. 987/2009 5 straipsnyje numatyta:

„1. Valstybių narių įstaigos priima kitos valstybės narės įstaigos išduotus asmens padėtį liudijančius dokumentus, reikalingus pagrindiniam reglamentui ir įgyvendinimo reglamentui taikyti, ir patvirtinamuosius įrodymus, kurių pagrindu tie dokumentai buvo išduoti, nebent valstybė narė, kurioje jie buvo išduoti, juos anuliuotų arba paskelbtų negaliojančiais.

2. Kilus abejonėms dėl dokumento galiojimo arba dėl duomenų, kuriais grindžiami jame išdėstyti teiginiai, tikslumo, dokumentą gaunanti valstybės narės įstaiga prašo dokumentą išdavus[ios] įstaigos suteikti reikiamą tikslesnę informaciją, o tam tikrais atvejais anuliuoti tą dokumentą. Išdavusi įstaiga persvarsto dokumento išdavimo pagrindą ir prireikus jį anuliuoja.

3. Vadovaujantis 2 dalimi, tais atvejais, kai kyla abejonių dėl atitinkamų asmenų pateiktos informacijos, dokumentų ar patvirtinančių įrodymų galiojimo ar faktų, kuriais pagrįsta juose pateikta informacija, tikslumo, buvimo vietos ar gyvenamosios vietos įstaiga kompetentingos įstaigos prašymu, jeigu tai įmanoma, atlieka reikiamą tokios informacijos ar dokumento patikrinimą.

4. Jei atitinkamoms įstaigoms nepavyksta susitarti, ne anksčiau kaip po mėnesio nuo tos dienos, kurią dokumentą gavusi įstaiga pateikė prašymą, per kompetentingas valdžios institucijas gali būti kreipiamasi į Administracinę komisiją. Administracinė komisija mėgina išspręsti klausimą per šešis mėnesius nuo dienos, kurią į ją buvo kreiptasi.“

21 Šio reglamento 14 straipsnio 8 dalyje nurodyta:

„Taikant [Reglamento Nr. 883/2004] 13 straipsnio 1 ir 2 dalis, darbas „paprastai pagal darbo sutartį arba savarankiškai“ vienoje valstybėje narėje reiškia, kad ten vykdoma kiekybiškai didelė visos pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbančio asmens veiklos dalis, tačiau tai neturi būti didžioji šios veiklos dalis.

Nustatant, ar didelė veiklos dalis vykdoma vienoje valstybėje narėje, atsižvelgiama į šiuos orientacinius kriterijus:

- a) darbo pagal darbo sutartį atveju – darbo laikas ir (arba) atlyginimas; ir
- b) savarankiško darbo atveju – apyvarta, darbo laikas, suteiktų paslaugų skaičius ir (arba) pajamos.

Atliekant bendrą vertinimą, mažiau kaip 25 % pirmiau nurodytų kriterijų atitikimas rodo, kad atitinkamoje valstybėje narėje nevykdoma didelė veiklos dalis.“

Reglamentas (EB) Nr. 44/2001

22 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42) II skyriaus 5 skirsnyje, kuriame yra šio reglamento 18–21 straipsniai, įtvirtintos jurisdikcijos taisyklės, susijusios su ginčais dėl individualių darbo sutarčių.

23 Šio reglamento 18 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„Bylose, susijusiose su individualiomis darbo sutartimis, jurisdikcija nustatoma vadovaujantis šiuo skirsniu, nepažeidžiant 4 straipsnio ir 5 straipsnio 5 punkto.“

24 To paties reglamento 19 straipsnyje nustatyta:

„Valstybėje narėje nuolat gyvenančiam darbdaviui bylą galima iškelti:

- 1) valstybės narės, kurioje yra jo nuolatinė buvimo vieta, teismuose arba
- 2) kitoje valstybėje narėje:
  - a) darbuotojo darbo vietos teismuose arba paskutinės tokios darbo vietos teismuose; arba
  - b) jeigu darbuotojo darbo vieta yra arba buvo ne kurioje nors šalyje, kurioje yra arba buvo darbuotoją įdarbinusi įmonė, teismuose.“

Italijos teisė

25 1935 m. spalio 4 d. *Regio decreto legge, n. 1827 convertito con modificazioni dalla L. 6 aprile 1936, n. 1155 – Perfezionamento e coordinamento legislativo della previdenza sociale* (Karaliaus dekretas įstatymas Nr. 1827, su pakeitimais pertvarkytas 1936 m. balandžio 6 d. Įstatymu Nr. 1155 dėl socialinės apsaugos sistemos tobulinimo ir teisės aktų koordinavimo) (*Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia*, Nr. 147, 1936 m. birželio 26 d.) 37 straipsnyje numatyta, kad visi 15–65 metų

amžiaus asmenys, neatsižvelgiant į jų lytį ir pilietybę, dirbantys pagal darbo sutartį apmokamą darbą, privalomai draudžiami neįgalumo ir senatvės draudimu, draudimu nuo tuberkuliozės ir nesavanoriško nedarbo draudimu, išskyrus šiame dekrete numatytas išimtis.

- 26 1965 m. birželio 30 d. *Decreto del Presidente della Repubblica, n. 1124 – Testo unico delle disposizioni per l'assicurazione obbligatoria contro gli infortuni sul lavoro e le malattie professionali* (Respublikos Prezidento dekretas Nr. 1124, kuriuo patvirtintas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų privalomojo draudimo nuostatų sąvadas) (GURI, Nr. 257, 1965 m. spalio 13 d.) 4 straipsnyje nustatyta, kad šiuo draudimu draudžiami asmenys, kurie nuolat ar laikinai dirba apmokamą rankinį darbą vadovaujami kitų asmenų, neatsižvelgiant į darbo užmokesčio formą, arba asmenys, kurie, patys nedalyvaudami atliekant darbą, prižiūri kitų asmenų darbą.

Pagrindinės bylos ir prejudicinis klausimas

- 27 Atlikęs patikrinimą INPS konstatavo, kad 219 *Ryanair* darbuotojų, dirbančių *Orio al Serio* (Bergamas, Italija) oro uoste, dirbo pagal darbo sutartį Italijos teritorijoje ir pagal Italijos teisę bei Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnį turėjo būti apdrausti INPS laikotarpiu nuo 2006 m. birželio mėn. iki 2010 m. vasario mėn.
- 28 INAIL taip pat nusprendė, kad pagal Italijos teisę nuo 2008 m. sausio 25 d. iki 2013 m. sausio 25 d. tie patys darbuotojai turėjo būti apdrausti INAIL dėl rizikos, susijusios su ne aviacijos darbais, nes buvo įdarbinti *Orio al Serio* oro uoste esančioje *Ryanair* veiklos bazėje.
- 29 Taigi INPS ir INAIL pareikalavo iš *Ryanair* sumokėti socialinio draudimo įmokas už šiuos laikotarpius (toliau – nagrinėjami laikotarpiai), ir ši bendrovė tai ginčijo Italijos teismuose.
- 30 *Tribunale di Bergamo* (Bergamo teismas, Italija) ir *Corte d'appello di Brescia* (Brešos apeliacinis teismas, Italija) atmetė INPS ir INAIL reikalavimus kaip nepagrįstus, motyvuodamas tuo, kad tais laikotarpiais *Ryanair* darbuotojams buvo taikomi Airijos teisės aktai.
- 31 Šie teismai pripažino, kad *Ryanair* pavėluotai pateikė Airijos kompetentingos institucijos išduotas E101 pažymas, patvirtinančias, kad jose nurodytiems darbuotojams taikomi Airijos socialinės apsaugos teisės aktai.
- 32 Apeliacinės instancijos teismas patvirtino, kad pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją E101 formos pažymos yra privalomos nacionaliniams teismams, ir padarė išvadą, kad *Ryanair* darbuotojams, dėl kurių išduotos *Ryanair* pateiktos E101 formos pažymos, aptariamam laikotarpiu buvo taikomi Airijos socialinės apsaugos teisės aktai. Vis dėlto išnagrinėjęs tas pažymas šis teismas konstatavo, kad jos nebuvo nei sunumeruotos, nei suprantamai ar tvarkingai surašytos, kad pateikta 321 pažyma, taigi tikėtina, kad kai kurios iš jų dubliavosi, ir kad jos neapėmė visų 219 *Ryanair* darbuotojų, visais nagrinėjamais laikotarpiais dirbusių *Orio al Serio* oro uoste. Tuo remdamasis jis padarė išvadą, kad, kiek tai susiję su darbuotojais, dėl kurių nepatvirtinta, kad pateikta E101 formos pažyma, reikia nustatyti socialinės apsaugos teisės aktus, taikytinus pagal Reglamentą Nr. 1408/71.
- 33 Šiuo klausimu šis teismas nurodė, kad visi 219 *Ryanair* darbuotojų, dirbančių *Orio al Serio* oro uoste, buvo įdarbinti pagal Airijos darbo sutartis, konkrečiai vykdomas vadovaujantis iš Airijos gautais nurodymais, ir kad tie darbuotojai 45 minutes per dieną dirbo Italijos teritorijoje, o likusį

- darbo dienos laiką – Airijoje registruotuose orlaiviuose. Šis teismas nusprendė, kad *Ryanair* Italijos teritorijoje neturėjo filialo ar nuolatinės atstovybės, ir iš to padarė išvadą, kad pagal Reglamentą Nr. 1408/71 Italijos socialinės apsaugos teisės aktai netaikytini.
- 34 Dėl laikotarpio, buvusio vėliau, nei taikytas šis reglamentas, apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad neturi faktinės informacijos, būtinos taikyti reglamentuose Nr. 883/2004 ir Nr. 987/2009 numatytiems kriterijams, ir kad bet kuriuo atveju naujas „pagrindinės buvimo vietos“ sąajos kriterijus, numatytas Reglamente Nr. 883/2004, iš dalies pakeistame 2012 m., netaikytinas *rationae temporis*. Jis padarė išvadą, kad tuo laikotarpiu tiems iš 219 *Ryanair* darbuotojų, dėl kurių nepateiktos E101 formos pažymos, buvo taikomi Airijos socialinės apsaugos teisės aktai.
- 35 INPS ir INAIL pateikė kasacinius skundus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas, Italija).
- 36 Nors jis pripažįsta, kad *Ryanair* pateiktos E101 formos pažymos yra privalomos, vis dėlto mano, jog apeliacinės instancijos teismas, remdamasis faktinių aplinkybių vertinimu, kurio prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas negali paneigti, nusprendė, kad *Ryanair* pateiktos E101 formos pažymos iš tikrųjų neapima visų 219 *Ryanair* darbuotojų, dirbusių *Orio al Serio* oro uoste visais nagrinėjamais laikotarpiais, todėl norint priimti sprendimą pagrindinėse bylose būtina nustatyti, kokie socialinės apsaugos teisės aktai taikytini pagal Reglamentą Nr. 1408/71.
- 37 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konkrečiai klausia, ar šie teisės aktai turi būti nustatyti pagal Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto i papunktį, ar pagal 14 straipsnio 2 dalies a punkto ii papunktį.
- 38 Šiuo klausimu jis pažymi, kad 2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendime *Nogueira ir kt.* (C-168/16 ir C-169/16, EU:C:2017:688) ir 2020 m. balandžio 2 d. Sprendime *CRPNPAC ir Vueling Airlines* (C-370/17 ir C-37/18, EU:C:2020:260, 54–59 punktai) Teisingumo Teismas pateikė naudingas gaires, padedančias vertinant, ar Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto i papunktis taikomas nagrinėjamu atveju.
- 39 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonų dėl sąvokos „pagal darbo sutartį dirbantis asmuo pagrindinai [daugiausia] dirba valstybės narės teritorijoje, kurioje jis gyvena“, kaip tai suprantama pagal minėto reglamento 14 straipsnio 2 dalies a punkto ii papunktį, išaiškinimo, kiek tai susiję su orlaivių įgulos nariais. Konkrečiai kalbant, jam kyla klausimas, ar šią sąvoką reikia aiškinti pagal analogiją vadovaujantis Reglamento Nr. 44/2001 19 straipsnio 2 punkto a papunktyje esančios sąvokos „įprastinė darbuotojo darbo vieta“ išaiškinimu, Teisingumo Teismo pateiktu 2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendime *Nogueira ir kt.* (C-168/16 ir C-169/16, EU:C:2017:688, 57 punktas), kuris susijęs su darbuotojais, įdarbintais oro transporto bendrovės orlaivių įgulos nariais arba komandiruotais joje dirbti, ir kuriame Teisingumo Teismas konstatavo, kad ši sąvoka turi būti aiškinama plačiai (pagal analogiją žr. 2013 m. rugsėjo 12 d. Sprendimo *Schlecker*, C-64/12, EU:C:2013:551, 31 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją), t. y. kaip vieta, iš kurios darbuotojas faktiškai vykdo pagrindinius įsipareigojimus savo darbdaviui.

- 40 Šiomis aplinkybėmis *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar [Reglamento Nr. 1408/71] 14 straipsnio 2 dalies a punkto ii papunktyje vartojamą sąvoką „pagal darbo sutartį dirbantis asmuo [daugiausia] dirba valstybės narės teritorijoje, kurioje jis gyvena“ galima aiškinti analogiškai sąvokai, kuri (teismų bendradarbiavimo civilinėse bylose, jurisdikcijos ir individualių darbo sutarčių srityje) [Reglamento Nr. 44/2001] 19 straipsnio 2 punkto a papunktyje apibrėžiama kaip „įprastinė darbuotojo darbo vieta“, kiek tai taip pat susiję su aviacijos sektoriumi ir orlaivių įgula [Reglamentas Nr. 3922/91], remiantis [2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendimu *Nogueira ir kt.* (C-168/16 ir C-169/16, EU:C:2017:688)]?“

Dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinum

- 41 *Ryanair* ir Airija tvirtina, kad šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra nepriimtinas. Jų teigimu, remiantis Teisingumo Teismo suformuota jurisprudencija, *Ryanair* pateiktos E101 formos pažymos yra privalomos nacionaliniams teismams, todėl nei apeliacinės instancijos teismas, nei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neturi jurisdikcijos pagal Reglamentą Nr. 1408/71 nustatyti socialinės apsaugos teisės aktų, taikytinų 219 *Ryanair* darbuotojų, dirbančių *Orio al Serio* oro uoste.
- 42 Šiuo klausimu primintina, kad per procedūrą pagal SESV 267 straipsnį tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, turi įvertinti, ar jo sprendimui priimti būtinas prejudicinis sprendimas, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą. Todėl iš principo Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą tuo atveju, kai pateikiami klausimai susiję su Sąjungos teisės išaiškinimu (2016 m. spalio 12 d. Sprendimo *Ranks ir Vasiļevičs*, C-166/15, EU:C:2016:762, 21 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 43 Pagal suformuotą jurisprudenciją nacionalinio teismo pateiktiems klausimams dėl Sąjungos teisės išaiškinimo, atsižvelgiant į jo paties nurodytą teisinį pagrindą ir faktines aplinkybes, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti, taikoma svarbos prezumpcija. Teisingumo Teismas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prašymo tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas visiškai nesusijęs su pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis ar dalyku, jeigu problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes, būtinas tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus (žr. 2016 m. spalio 12 d. Sprendimo *Ranks ir Vasiļevičs*, C-166/15, EU:C:2016:762, 22 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 44 Nagrinėjamu atveju iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad prieš nagrinėdamas *Ryanair* jam pateiktas E101 formos pažymas ir priešdamas prie išvados, kad nenustatyta, jog šios pažymos apėmė visus 219 *Ryanair* darbuotojų, visais nagrinėjamais laikotarpiais dirbusių *Orio al Serio* oro uoste, apeliacinės instancijos teismas aiškiai priminė Teisingumo Teismo jurisprudenciją, pagal kurią E101 formos pažymos nacionaliniams teismams yra privalomos. Taigi tas teismas nusprendė, kad būtina nustatyti socialinės apsaugos teisės aktus, pagal Reglamentą Nr. 1408/71 taikytinus tiems darbuotojams, dėl kurių nepatvirtinta, kad pateikta E101 formos pažyma.

- 45 Vadinasi, pagrindinė byla susijusi su klausimu, kokie teisės aktai nagrinėjama laikotarpiu taikytini tiems *Orrio al Serio* oro uoste dirbantiems *Ryanair* darbuotojams, kurių neapima *Ryanair* pateiktos E101 formos pažymos (toliau – aptariami darbuotojai).
- 46 Taigi prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

Dėl prejudicinio klausimo

- 47 Pirmiausia konstatuotina, kad, net jei, vertinant formaliai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo klausime kreipėsi tik dėl Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto ii papunktyje esančios sąvokos „asmuo pagrindinai [daugiausia] dirba valstybės narės teritorijoje, kurioje jis gyvena“ išaiškinimo, ši aplinkybė nekliaudo Teisingumo Teismui pateikti jam Sąjungos teisės išaiškinimą visais aspektais, kurie gali būti naudingi sprendimui to teismo nagrinėjamoje byloje priimti, neatsižvelgiant į tai, ar jis apie juos užsimena savo klausime.
- 48 Šiuo aspektu Teisingumo Teismas turi iš visos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pateiktos informacijos, ypač iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvuojamosios dalies, atrinkti aiškintinus Sąjungos teisės klausimus, atsižvelgdamas į bylos dalyką (2021 m. liepos 8 d. Sprendimo *Staatsanwaltschaft Köln ir Bundesamt für Güterverkehr*, C-937/19, EU:C:2021:555, 23 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 49 Nagrinėjamu atveju iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pagrindinė byla susijusi su socialinės apsaugos teisės aktu, taikytinų aptariamiems darbuotojams nagrinėjama laikotarpiu, nustatymu. Per visą INPS ir *Ryanair* ginčui reikšmingą laikotarpį, t. y. nuo 2006 m. birželio mėn. iki 2010 m. vasario mėn., Reglamentas Nr. 1408/71 faktiškai galiojo, tačiau taip nėra INAIL ir *Ryanair* ginčui reikšmingo laikotarpio, t. y. nuo 2008 m. sausio 25 d. iki 2013 m. sausio 25 d., atveju. Reglamentas Nr. 1408/71 nuo 2010 m. gegužės 1 d. buvo panaikintas ir pakeistas Reglamentu Nr. 883/2004. Taigi siekiant nustatyti šioje byloje taikytinus socialinės apsaugos teisės aktus reikia remtis ne tik Reglamentu Nr. 1408/71, kurį nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, bet ir Reglamentu Nr. 883/2004.
- 50 Vadinasi, pateiktą klausimą reikia suprasti taip, kad iš esmės siekiama pagal Reglamento Nr. 1408/71 ir abiejų redakcijų Reglamento Nr. 883/2004 taikytinas nuostatas nustatyti socialinės apsaugos teisės aktus, taikytinus valstybėje narėje įsisteigusios oro transporto bendrovės orlaivių įgulos nariams, kurių neapima E101 formos pažymos, kurie 45 minutes per dieną dirba įgulai skirtose patalpose, vadinamose *crew room*, šiai oro transporto bendrovei suteiktose kitos valstybės narės teritorijoje, kur šie orlaivių įgulos nariai gyvena, ir kurie likusį darbo laiką dirba šios oro transporto bendrovės orlaiviuose.
- 51 Pirma, pažymėtina, kad, kiek tai susiję su Reglamentu Nr. 1408/71, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar pagrindinėse bylose taikytini socialinės apsaugos teisės aktai turi būti nustatyti pagal šio reglamento 14 straipsnio 2 dalies a punkto i papunktį, ar pagal šio reglamento 14 straipsnio 2 dalies a punkto ii papunktį.
- 52 Primintina, kad šiose nuostatose, įtvirtinančiose Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkte numatyto principo, pagal kurį pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui, kuris yra darbuotojas sausumos, vandens ar oro transporto įmonės, pagal nuomos sutartį, atlygintinai ar savo lėšų sąskaita teikiančios tarptautines transporto paslaugas vežant keleivius ar krovinius

- sausumos keliais, geležinkeliu, oro transportu ar vidaus vandens keliais ir turinčios buveinę valstybės narės teritorijoje, galioja tos valstybės teisės aktai, išimtį, numatytos skirtingos viena su kita nesuderinamos taisyklės. Šio reglamento 14 straipsnio 2 dalies a punkto ii papunktį reikia taikyti tik tuo atveju, jei atitinkamų socialinės apsaugos teisės aktų neįmanoma nustatyti pagal šio reglamento 14 straipsnio 2 dalies a punkto i papunktį.
- 53 Pagal Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto i papunktį asmeniui, kuris yra bendrovės, teikiančios tarptautines transporto paslaugas, orlaivių įgulos narys ir įdarbintas tos įmonės filiale arba nuolatinėje atstovybėje, kuri yra valstybės narės teritorijoje, kitoje nei ta, kurios teritorijoje yra jos buveinė, galioja teisės aktai tos valstybės narės, kurios teritorijoje yra tas filialas ar nuolatinė atstovybė.
- 54 Norint taikyti šią nuostatą reikia, kad būtų tenkinamos dvi kumuliacinės sąlygos, t. y. pirma, oro transporto bendrovė turi turėti filialą ar nuolatinę atstovybę valstybėje narėje, kitoje nei ta, kurioje yra jos buveinė, ir, antra, asmenį turi būti įdarbinęs tas subjektas (2020 m. balandžio 2 d. Sprendimo *CRPNPAC ir Vueling Airlines*, C-370/17 ir C-37/18, EU:C:2020:260, 55 punktas).
- 55 Kiek tai susiję su pirmąja sąlyga, sąvokos „filialas“ ir „nuolatinė atstovybė“ nėra apibrėžtos Reglamente Nr. 1408/71 ir jame nėra nuorodos šiuo atžvilgiu į valstybių narių teisę, todėl jos turi būti aiškinamos autonomiškai. Kaip tapačios ar panašios sąvokos, esančios kitose Sąjungos teisės nuostatose, jos turi būti suprantamos kaip antrinės buveinės, pasižyminčios stabilumu ir tęstinumu, kad galėtų veiksmingai vykdyti ekonominę veiklą, ir tam turinčios materialinių ir organizuotų žmogiškųjų išteklių ir tam tikrą nepriklausomumą nuo pagrindinės buveinės (2020 m. balandžio 2 d. Sprendimo *CRPNPAC ir Vueling Airlines*, C-370/17 ir C-37/18, EU:C:2020:260, 56 punktas).
- 56 Dėl antrosios sąlygos Teisingumo Teismas pabrėžė, kad oro transporto bendrovės orlaivių įgulos narių darbo santykiai yra reikšmingai susiję su vieta, kur darbuotojas daugiausia vykdo savo pareigas darbdaviui. Ši vieta atitinka vietą, kurioje darbuotojas pradeda vykdyti vežimo užduotis, į kurią grįžta jas atlikęs, kur gauna nurodymus dėl jų vykdymo ir organizuoja savo darbą, taip pat vieta, kur yra darbo priemonės, ir ji gali sutapti su pagrindine darbo vieta (2020 m. balandžio 2 d. Sprendimo *CRPNPAC ir Vueling Airlines*, C-370/17 ir C-37/18, EU:C:2020:260, 57 punktas). Taigi Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad vieta, kur dirbo orlaivių įgulos nariai, gali būti laikoma filialu ar nuolatinė atstovybe, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto i papunktį, nes ji atitiko vietą, kur orlaivių įgulos nariai vykdė daugumą užduočių savo darbdaviui (šiuo klausimu žr. 2020 m. balandžio 2 d. Sprendimo *CRPNPAC ir Vueling Airlines*, C-370/17 ir C-37/18, EU:C:2020:260, 58 punktą).
- 57 Teisingumo Teismas rėmėsi jurisprudencija, susijusia su individualioms darbo sutartims taikytinos teisės nustatymu, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 19 straipsnio 2 punkto a papunktį, be kita ko, 2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendimu *Nogueira ir kt.* (C-168/16 ir C-169/16, EU:C:2017:688). Siekiant nustatyti vietą, iš kurios orlaivių įgulos nariai vykdo pagrindinius įsipareigojimus darbdaviui, reikia atsižvelgti į požymių visumą, kuria atsižvelgiama į visas darbuotojo veiklą apibūdinančias aplinkybes, ir, be kita ko, nustatyti, kurioje valstybėje narėje yra vieta, iš kurios darbuotojas vykdo vežimo užduotis, į kurią grįžta jas atlikęs, gauna nurodymus dėl šių užduočių vykdymo ir organizuoja savo darbą, taip pat vieta, kur yra jo darbo priemonės (šiuo klausimu žr. 2020 m. balandžio 2 d. Sprendimo *CRPNPAC ir Vueling Airlines*, C-370/17 ir C-37/18, EU:C:2020:260, 57 punktą).

- 58 Nagrinėjamu atveju iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad nagrinėjamais laikotarpiais *Orio al Serio* oro uoste *Ryanair* turėjo įgulai skirtas patalpas, kurias naudojo jos darbuotojų rotacijos tvarka atliekamam darbui organizuoti. Šiose patalpose buvo kompiuteriai, telefonai, fakso aparatai ir lentynos su darbuotojais ir skrydžiais susijusiems dokumentams saugoti, jomis naudojosi visi *Ryanair* darbuotojai prieš kiekvieną pamaimą ir po jos atliekamoms veiksmams (*check in* ir *check out*, t. y. atvykimui dirbti ir išvykimui baigus darbą fiksuoti magnetine kortele, instruktažui ir galutinei ataskaitai rengti) ir bendrauti su *Ryanair* buveinėje Dubline (Airija) esančiais darbuotojais. Laikiniai skristi negalintys darbuotojai turėjo dirbti šiose patalpose. Kontaktinis asmuo bendravo su šiose patalpose esančiais ir oro uoste dirbančiais darbuotojais, koordinavo įgulos narių darbą iš tose pačiose patalpose esančios savo darbo vietos, prižiūrėjo oro uoste dirbančius darbuotojus ir prireikus iškviesdavo darbuotojus iš gyvenamosios vietos. Pažymėtina, kad *Ryanair* darbuotojai negalėjo gyventi toliau kaip už valandos kelio nuo tų patalpų.
- 59 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pasakytina, kad *Orio al Serio* oro uoste esančios *Ryanair* įgulai skirtos patalpos yra filialas arba nuolatinė atstovybė, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto i papunktį, kurioje aptariami darbuotojai dirbo nagrinėjamais laikotarpiais, todėl dalį šių laikotarpių, kai galiojo šis reglamentas, pagal šią nuostatą aptariamiems darbuotojams buvo taikomi Italijos socialinės apsaugos teisės aktai.
- 60 Taigi reikia konstatuoti, kad taikytini socialinės apsaugos teisės aktai gali būti nustatyti remiantis Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto i papunkčiu, todėl nereikia taikyti šio reglamento 14 straipsnio 2 dalies a punkto ii papunkčio.
- 61 Antra, dėl Reglamento Nr. 883/2004 pažymėtina, kad jo redakcijoje su 2009 m. padarytais pakeitimais, priešingai nei Reglamente Nr. 1408/71, nebuvo numatyta orlaivių įgulos nariams taikomų specialiųjų kolizinių normų.
- 62 Vis dėlto abiejų redakcijų Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies a punkte įtvirtintas principas, pagal kurį paprastai dviejuose ar daugiau valstybių narių pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui taikomi valstybės narės, kurioje jis gyvena, teisės aktai, jeigu didelę veiklos dalį jis vykdo toje valstybėje narėje.
- 63 Reglamento Nr. 987/2009 14 straipsnio 8 dalyje patikslinama, kad, taikant abiejų redakcijų Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 ir 2 dalis, darbas „paprastai“ pagal darbo sutartį arba savarankiškai vienoje valstybėje narėje reiškia, kad ten vykdoma kiekybiškai didelė visos pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbančio asmens veiklos dalis, tačiau tai nebūtinai turi būti didžioji šios veiklos dalis. Nustatant, ar didelė veiklos dalis vykdoma vienoje valstybėje narėje, darbo pagal darbo sutartį atveju atsižvelgiama į darbo laiką ir (arba) atlyginimą. Mažiau kaip 25 % pirma nurodytų kriterijų atitiktis rodo, kad atitinkamoje valstybėje narėje nevykdoma didelė veiklos dalis.
- 64 Nagrinėjamu atveju sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nėra informacijos apie aptariamų darbuotojų darbo užmokestį. Dėl jų darbo laiko prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad nagrinėjamais laikotarpiais aptariami darbuotojai gyveno Italijoje, dirbo šios valstybės narės teritorijoje, konkrečiai kalbant, 45 minutes per dieną dirbo įgulai skirtose patalpose *Orio al Serio* oro uoste, o likusį darbo laiką praleisdavo *Ryanair* orlaiviuose. Taigi nepanašu, kad bent 25 % darbo laiko šie darbuotojai dirbo savo gyvenamosios vietos valstybėje narėje, tačiau reikia nustatyti, kiek laiko iš viso per dieną jie dirbo.

- 65 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis pirma nurodytais kriterijais, turės patikrinti, ar nagrinėjama laikotarpiu aptariami darbuotojai didelę savo darbo dalį vykdė valstybėje narėje, kurioje gyvena, t. y. Italijoje. Jei atsakymas būtų teigiamas, pagal Reglamentą Nr. 883/2004, iš dalies pakeistą 2009 m., jie turėtų būti laikomi patenkančiais į Italijos socialinės apsaugos teisės aktų taikymo sritį nuo 2010 m. gegužės 1 d., t. y. nuo šio reglamento įsigaliojimo dienos.
- 66 Jei atsakymas būtų neigiamas, reikėtų taikyti abiejų taikomų redakcijų Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies b punktą, pagal kurį, jeigu dviejose ar daugiau valstybių narių pagal darbo sutartį dirbantis asmuo didelę veiklos dalį vykdo ne toje valstybėje narėje, kurioje gyvena, jam taikomi valstybės narės, kurioje yra įmonės arba darbdavio registruota buveinė arba veiklos vieta, teisės aktai, taigi nuo 2010 m. gegužės 1 d. šiems darbuotojams iš esmės buvo taikomi Airijos socialinės apsaugos teisės aktai.
- 67 Vis dėlto svarbu pažymėti, kad tokiu atveju abiejų taikomų redakcijų Reglamento Nr. 883/2004 87 straipsnio 8 dalyje numatyta, kad, jeigu pagal šio reglamento nuostatas atitinkamam darbuotojui taikomi kitos, nei nustatyta pagal Reglamento Nr. 1408/71 II antraštinę dalį, valstybės socialinės apsaugos teisės aktai, jam ir toliau taikomi pagal Reglamentą Nr. 1408/71 taikytini teisės aktai, nebent jis paprašo taikyti pagal Reglamentą Nr. 883/2004 taikytinus teisės aktus.
- 68 Nagrinėjama atveju iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nematyti, kad aptariami darbuotojai būtų pateikę tokius prašymus, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Jei prašymai nepateikti, pagal Reglamento Nr. 883/2004 87 straipsnio 8 dalį laikytina, kad aptariamiems darbuotojams po 2010 m. gegužės 1 d. ir toliau taikomi Italijos socialinės apsaugos teisės aktai.
- 69 Trečia, pažymėtina, kad Reglamento Nr. 883/2004, iš dalies pakeisto 2012 m., 11 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta nauja kolizinė norma, pagal kurią skrydžio įgulos ir keleivių salono įgulos nario, teikiančio keleivių ar krovinių pervežimo oro transportu paslaugas, veikla laikoma vykdoma toje valstybėje narėje, kurioje yra jo pagrindinė buvimo vieta, kaip apibrėžta Reglamento Nr. 3922/91 III priede.
- 70 Pagal šį priedą pagrindinė buvimo vieta apibrėžiama kaip naudotojo paskirta vieta įgulos nariui, iš kurios įgulos narys įprastai pradeda ir kur baigia darbo laiką arba darbo laikų seką, taip pat kur esant įprastoms sąlygoms naudotojas nėra atsakingas už atitinkamo įgulos nario apgyvendinimą.
- 71 Atsižvelgiant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nurodytą informaciją apie *Ryanair* įgulai skirtas patalpas *Orrio al Serio* oro uoste, visų pirma į tai, kad aptariami darbuotojai jose pradėdavo ir baigdavo darbo dieną ir turėjo gyventi ne toliau kaip už valandos kelio nuo šių patalpų, šios patalpos laikytinos „pagrindine buvimo vieta“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 883/2004, iš dalies pakeisto 2012 m., 11 straipsnio 5 dalį. Taigi nuo 2012 m. birželio 28 d. iki 2013 m. sausio 25 d. aptariamiems darbuotojams pagal Reglamentą Nr. 883/2004, iš dalies pakeistą 2012 m., buvo taikytini Italijos socialinės apsaugos teisės aktai.
- 72 Iš viso to, kas išdėstyta, matyti, kad nagrinėjama laikotarpiu *Orrio al Serio* oro uoste dirbusiems *Ryanair* darbuotojams, kurių neapima *Ryanair* pateiktos E101 formos pažymos, taikytini Italijos socialinės apsaugos teisės aktai, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

- 73 Taigi į pateiktą klausimą reikia atsakyti, kad Reglamento Nr. 1408/71 14 straipsnio 2 dalies a punkto i papunktis, abiejų taikytinų redakcijų Reglamento Nr. 883/2004 13 straipsnio 1 dalies a punktas bei 87 straipsnio 8 dalis ir Reglamento Nr. 883/2004, iš dalies pakeisto 2012 m., 11 straipsnio 5 dalis turi būti aiškinami taip, kad valstybėje narėje įsisteigusios oro transporto bendrovės orlaivių įgulos nariams, kurių neapima E101 formos pažymos, kurie 45 minutes per dieną dirba įgulai skirtose patalpose, vadinamose *crew room*, šiai oro transporto bendrovei suteiktose kitos valstybės narės teritorijoje, kur šie orlaivių įgulos nariai gyvena, ir kurie likusį darbo laiką dirba šios oro transporto bendrovės orlaiviuose, taikytini tos valstybės narės socialinės apsaugos teisės aktai.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 74 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (septintoji kolegija) nusprendžia:

1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, iš dalies pakeisto ir atnaujinto 1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 118/97, iš dalies pakeistu 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 631/2004, 14 straipsnio 2 dalies a punkto i papunktis, 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo, iš dalies pakeisto 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 988/2009, o vėliau – 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 465/2012, 13 straipsnio 1 dalies a punktas bei 87 straipsnio 8 dalis ir Reglamento Nr. 883/2004, iš dalies pakeisto Reglamentu Nr. 465/2012, 11 straipsnio 5 dalis turi būti aiškinami taip, kad valstybėje narėje įsisteigusios oro transporto bendrovės orlaivių įgulos nariams, kurių neapima E101 formos pažymos, kurie 45 minutes per dieną dirba įgulai skirtose patalpose, vadinamose *crew room*, šiai oro transporto bendrovei suteiktose kitos valstybės narės teritorijoje, kur šie orlaivių įgulos nariai gyvena, ir kurie likusį darbo laiką dirba šios oro transporto bendrovės orlaiviuose, taikytini tos valstybės narės socialinės apsaugos teisės aktai.

Parašai.